
K problémům multinacionality ve vojenské spolupráci

Hartmut Bühl

V první části této stati bych chtěl vyložit a ozřejmit své ideje a představy o multinacionalitě. Co je multinacionalita? Jakými pravidly by se měla řídit? A jaké přináší výhody?

Koncept multinacionality, jak jej německý ministr Stoltenberg a poté pan Rühle svého času formulovali pro jednání s Francií, vycházel z toho, že partneři mají do značné míry shodné vize budoucnosti a hodnot, jež střednědobě i dlouhodobě sdílejí nebo které mohou oboustranně spojovat jejich celkový potenciál. Multinacionalita má zcela jiné invence, než jaké vyžadují dosud obvyklé představy: kooperace, partnerství se společnými cvičeními nebo pochody či se společenskými akcemi. Při multinacionalitě jde o smlouvy či dohody mezi dvěma státy a takovými dohodami se každý stát do jisté míry zříká své svrchovanosti. A tím přirozeně může multinacionalita, uvažovaná z ryze vojenského hlediska, vstupovat do velmi závažného politického, ale i geopolitického kontextu. A ten musíme mít především na zřeteli, než se začneme zabývat technickými problémy.

Při vytváření velkých multinacionálních obranných sil v Evropě přísluší rozhodující role jak Severoatlantické alianci, tak i budoucí evropské bezpečnostní architektuře. Německá politika se k tomuto problému vyjádřila zcela jednoznačně: „Chceme začleňovat své ozbrojené síly, to jsme svým partnerům povinováni. Německá politika byla politikou vlastního začleňování. My však nechceme uvažovat pouze v rámci NATO, ale chceme uvažovat i v rámci Evropské unie.“ To znamená vytváření velkých formací multinacionálního charakteru, které by byly k dispozici jak pro NATO, tak i pro Evropskou unii, nebo takových formací, které by byly výhradně k dispozici pro NATO.

Proto se v Německu formuje koncept velkých německo-amerických formací, které mají spíše povahu politického spojení, koncept útvaru NATO pro rychlé reagování, ACE Lead-Nation Corps – ACE Rapid Reaction Corps, a utváří se sbor, který by byl příslušný jak pro Evropskou unii, tak i pro NATO. Jde tedy o posílení Severoatlantické aliance a v jejím rámci o lepší zvýraznění evropské obrany.

To se velmi rychle projeví, a když dnes – budiž mi dovolena tato parenthese – hovoříme o multinacionálních formacích, s nimiž je spojena spolková vláda, pak všechny byly vytvořeny na podkladě zprávy z La Rochelle, na jejímž vypracování jsem se podílel. Tady byly formulovány trvalé zásady a uskutečněny základní práce týkající se operační podřízenosti, schopností, jaké musí mít velitel nebo generál, záležitostí financování a různých dalších věcí. Multinacionalita se tedy ve své počáteční fázi jevila jako akt vzájemné důvěry.

Prvním opatřením, které jsme učinili hned první den mého působení u realizačního štábu na francouzské straně, bylo vztyčení obou vlajek. Návazně na to jsme měli u nás na jeden den celý štáb německo-francouzské brigády a diskutovali jsme o zkušenostech. A pak jsme začali konat. Tehdy jsme se v rozhovoru shodli na tom, že úroveň promíšení nikdy nebude smět jít příliš daleko. V německo-francouzské brigádě se takové promíšení zčásti již srovnalo, ale ještě dnes způsobuje značné problémy. Pro EUROCORPS jsme předem ve smlouvě stanovili, že ve štábním a zásobovacím praporu, určeném k podpoře štábu, má každý národ svou vlastní rotu. Byl jsem za to velmi kritizován, zvláště generálem Neubauerem. A pan Rühle se mě v rozhovoru zeptal: „Proč to vlastně děláte? V německo-francouzské brigádě přece všechno běží hladce.“ Odpověděl jsem: „Pane ministře, všechno nejde hladce, jen se to nedovídáte.“

V této multinacionální dimenzi poskytujeme vojákům domov. Večer je společný raport. Kdo chce pak hovořit svým jazykem, může celý den mluvit francouzsky či jinak. To byla první změna vůči principu německo-francouzské brigády. Vycházet tedy ze vzájemné důvěry, ze vzájemného respektování, což je vlastně klíčové heslo celého systému.

Zatím jsme měli jen dva velké bloky, a to Němce a Francouze. Ale pak přišli Španělé, Belgičané a Lucemburčané. V té době jsme u velitelů důsledně prosazovali princip, že i malý národ má stejné právo a stejné povinnosti jako velký národ. To znamená naprostou rovnocennost. U našeho partnera Lucemburska to bylo sice v tomto případě trochu jiné, ale přesto to byla klíčová záležitost velení. Jaká pravidla z toho vyplývají?

O prvním pravidle jsem se již zmínil. Je to opravdové zájmové partnerství nebo velké společenství partnerů. Musí převládat jasný konsenzus ohledně vitálních zájmů, jakož i ohledně cílů a záměrů druhých. V případě německo-francouzského sboru, později EUROCORPS je důležité vidět, že německo-francouzský pár měl určité společné cíle, ale i mnohé protichůdné zájmy. Proč to říkám? Protože v multinacionalitě musí být respektováno, že jeden z partnerů má také vlastní národní zájmy. A ty bude mít vždycky. Záležitost společných zájmů lze přirozeně přenést na různé regiony Evropy.

U EUROFOR je to zcela jednoznačné. Tam jsou zájmy v prostoru Středomoří mezi Francií, Portugalskem, Španělskem a Itálií jasně dány, tedy i zde jsou pro ně předpoklady. Nelze ovšem budovat nějakou babylónskou věž, a tak multinacionalita končí i na jazykové kapacitě. Vojenský armádní sbor s více než čtyřmi národy není totiž ovladatelný. Čtyři je až moc, lepší jsou jen tři.

V EUROCORPS se hovoří německy a francouzsky. Uspořádali jsme však cvičení Kombinovaných sil pro společné úkoly (Combined Joint Task Forces – CJTF) s Řeky, s Turky, s Nizozemci, s Angličany, s Dány a tehdy musely být všechny situační zprávy podávány v angličtině. Angličtina je právě jazykem NATO číslo 1 a od té doby, co je Francie mimo integraci, nikdo už tam francouzsky nemluví. To znamená, že oficiální multinacionální sbory musejí být i jazykově vybavené a takovou vybavenost musejí představovat vojenské síly. Bez vojenské odbornosti nesvede nic ani sebelepší tlumočnick. To jsou tedy malé problémy ve strukturálním složení.

Důležitý je třetí bod, který musí být od počátku řešen pravidly spolupráce. Jde o vnitřní řád a postupová pravidla. Stále mezi dvěma armádami ve stejném svazku, ale se zcela odlišnými vojenskými kulturami. A přitom je nutné mít na zřeteli, že všechny multinacionální jednotky přirozeně v personálních otázkách postupují podle národních zvyklostí a tradic. Pravidla spolupráce musejí být proto zcela jasná a zřetelná, aby je každý mohl dodržovat. A je tu rovněž diskuze o národních zvláštностech.

Multinacionalita se nedá přikázat rozkazem. Multinacionalita se denně dopracovává. Denně vznikají nové problémy, které se musejí řešit. A pokud problémy přetrvávají, je nejhorší je zamlčovat a myslet si, že se to nějak vyřeší samo. Jde například o problém řízení motorového vozidla jiného národa, nebo o to, co se stane v případě nehody, či o personální řízení. Je jasné, že francouzská armáda má jiný styl velení než Bundeswehr. Naproti tomu Belgičané mají stejný styl jako Němci, zatímco Španělé ještě odlišnější než Francouzi, tedy naprosto autoritářský. Mluví-li důstojník s nějakou nižší hodností, je tato otázka pro Španěla irrelevantní. Pro německého důstojníka to vůbec není problém. Uvedu jednoduchý názorný příklad. Jsou-li ve smíšené jednotce francouzští vojáci podřízeni německému poddůstojníkovi, německý poddůstojník – když je zapotřebí – řekne: „Svobodníku Dupauxi, předjedte, prosím, s tímto vozem, musíme zařídít to a to.“ To by francouzský poddůstojník nikdy neudělal. Ten by jen křikl: „Dupauxi, jedeme!“ Po půl roce si francouzští vojáci na takový styl natolik zvykli, že od svých národních poddůstojníků požadují podobné jednání. A němečtí se vůči francouzským poddůstojníkům zavázali, že s nimi budou jednat jako Němci. Věřte či nevěřte, po roce byl styl velení v evropském sboru přizpůsoben.

Nebo kázeňské problémy. Dva vojáci se dopustí stejného služebního přestupku. Ve Francii existuje seznam pevných trestů za takové provinění. V Německu by voják patrně vů-

bec nebyl potrestán, nebo individuálně nějakou formou napomenutí. Co je lepší, nedokážu posoudit. Ale chci ukázat, co se může stát, jsou-li kázeňské záležitosti posuzovány odlišně.

Problém nebyl ve vnitřní kázni. Vojáci pracovali 10 až 14 hodin denně bez jakýchkoli námitek, protože měli před očima cíl – připravenost k nasazení. To byl politický požadavek ministra Rüheho, který bylo nutné splnit.

Mnohé problémy, které jsme měli, nevycházely z německo-francouzské nebo německo-belgické problematiky, ale z velitelských štábů. Proto bylo velkou výhodou, že například administrativně-finanční záležitosti podepsal již Mitterrand a Kohl. Totiž to, jaká bude participace. A tady se Němci a Francouzi pro začátek dohodli na poměru padesát ku padesáti. Tento poměr byl upraven po příchodu Belgičanů a Španělů, a to nikoli podle velikosti země, ale podle národního důchodu země v přepočtu na jednoho obyvatele. Například Belgie staví divizi s 10 000 muži, Španělsko divizi s 12 000 muži, Německo divizi s 22 000 muži a Francie s 10 000 muži. Francie rovněž poskytuje infrastrukturu.

Denacionalizace. Představa o vytvoření evropské armády, kde stejnou jednotku tvoří Čech vedle Poláka nebo Polák vedle Němce či Dán vedle Portugalce a operují se stejnými zbraněmi, je podle mých zkušeností iluzí. Ne, jsou sousedé. Evropský sbor – EUROCORPS – nemá dnes ještě žádný právní status. Ten dnes ještě nelze vytvořit, neboť v současné chvíli to nedovolují problémy národních výhrad a podmínek. Nepřímou cestou k evropské armádě se však stává multinacionalita. V evropské armádě bych pak multinacionálním útvarům nadřadil velící úroveň, která by multinacionální svazky řídila evropsky. Ale denacionalizace přirozeně teprve začíná.

Chtěl bych zde uvést, co mi řekl v příležitostném rozhovoru velící generál EUROFOR, který je Španěl: „Jistě, multinacionalita představuje cosi stimulujícího. Ale já již dlouhou dobu myslím mnohem dál. Pro mne je multinacionalita klíč k budoucnosti. Struktury jako EUROCORPS, EUROFOR a jiné jsou nutné k tomu, aby jakékoli útočné struktury byly paralyzovány. Nejdůležitější je vytvoření operační kapacity. A tato operační kapacita je pro zúčastněné svazky tak velkým bezprostředním cílem, že působí zpětnými účinky na národní ozbrojené síly. A z dlouhodobého hlediska multinacionalita umožní každé ze zúčastněných zemí učinit i další ozbrojené síly interoperabilními, neboť ty musejí být cvičeny podle stejných pravidel.“

V této souvislosti se objevuje problém denacionalizace. Jsem si jist, že během deseti až patnácti let budou všude platit stejné předpisy. Všude budou národní ozbrojené síly cvičeny ve stejném smyslu jako jejich malá součást. Generál Hudec například hovořil o brigádě. Myslíte si snad, že se ozbrojené síly nevyrovnejší s tím, co dělá tato brigáda? Přirozeně musejí, neboť brigáda znamená už hodně. Myslete na to, že tato brigáda bude po šesti měsících vystřídána a nastoupí druhá, která musí být vycvičena podle stejných principů, a třetí se již plánuje. Můžeme konstatovat, že v mnoha oborech jsou jednotky cvičeny tak, jak je to potřeba pro EUROCORPS. To přirozeně vyžaduje důkladné cvičení.

Nakonec docházím k takovémuto úsudku. Je-li politická vůle utlumena, je poměrně obtížné vytvořit nějaký velký multinacionální útvar. Ale je-li opravdová politická vůle, je to naopak snadné, protože ta zabezpečuje zdroje.

Mluvíme o divizních a brigádních ekvivalentech. Brigádní úroveň je pro mne úroveň, která je ještě způsobilá být národní. Znáám ovšem jednu multinacionální divizi se třemi brigádami, ale zmíněné tři brigády musejí zůstat národní. Z toho vzniká mnoho problémů.

Ale národní brigády – a teď se opět dostáváme k denacionalizaci – musejí být schopny s každým z partnerů v každé době kooperovat. Při jednom cvičení jsme náhle zkusili podřídit jednu belgickou brigádu španělské divizi. A fungovalo to dobře. Struktury brigádních útvarů by měly být – pokud možno – stejné.

Závazek štábu vůči multinacionalitě je velmi tvrdý. Čím menší štáb, tím větší závazek, tím větší provázanost, tím větší těžkosti. Musejí tu být velitelské schopnosti. A pak tu musí přirozeně být vůle k přizpůsobení ostatních bojových složek, k materiálové interoperabilitě. To se vždycky nedaří, ale je tu například EUROCORPS, kde se to podařilo.

To znamená, že s interoperabilitou je třeba začít tzv. od hlavy. Především musejí být interoperabilní lidé, potom předpisy, pak materiál a paralelně s tím vždycky i právní předpisy. Multinacionalita také potřebuje velitele, kteří mají smysl pro národní specifika, národní zvláštnosti. Jde například o uznávání národních svátků, určitých národních rituálů apod.

A pokud se veliteli nebo velitelskému sboru podaří vytvořit harmonii, pak hraje celý orchestr nikoli v rozdílných tóninách, ale na stejné vlnové délce. Pokud je takový štáb nebo takový útvar vytvořen a až na nějaký ten exces se to daří, pak musí být nasazen. A v tom spočívá rozdíl proti dřívějšímu. Dříve byly formace cvičeny nikoli k nasazení, velmi operativně, nyní je cvičíme k nasazení. Soudržnost se totiž vždycky vytváří až při nasazení. Proto byste dnes mohli říci, že německo-francouzská brigáda se zcela změnila, a to v celé své tvářnosti.

Poznámka: Stat' byla přednesena na konferenci Denacionalizace obrany a budoucnost mnohonárodních jednotek, pořádané Ústavem mezinárodních vztahů ve spolupráci s Nadací Konrada Adenauera dne 29. 5. 1998.